

ВІДЗИВ

**офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора
Волкової Наталії Павлівни
на дисертаційне дослідження Євтушенко Юлії Олександрівни
«Формування деонтологічної культури майбутніх лікарів у навчально-
виховному процесі медичного ВНЗ», поданого на здобуття наукового
ступеня кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти**

Актуальність дослідження зумовлена розширенням міжнародних, культурних зв'язків України з іншими країнами, входженням її до світового співтовариства, інтернаціоналізацією освіти. У цьому контексті перед вищими навчальними закладами постає відповідальне завдання – забезпечити високопрофесійну підготовку сучасних лікарів, здатних до життя і праці в умовах мінливого світу, організації комунікації в рамках обраної ними спеціальності з представниками різних країн і культур з дотриманням етичних норм у міжособистісному спілкуванні та професійній діяльності.

Аналіз загальнонаукової, психолого-педагогічної та фахової літератури дав змогу авторці виявити низку суперечностей: між сучасними вимогами до професійної підготовки майбутнього лікаря, які визначають наявність норм професійної поведінки, моральних імперативів, ідеалів, цінностей, того, що становить зміст його деонтологічної культури, і недостатньою зорієнтованістю традиційної моделі професійної медичної освіти на формування її належного рівня; системою професійної підготовки фахівців медичної сфери, що склалася, і необхідністю уточнення й доповнення її змісту з урахуванням потреб сучасного суспільства у сформованості деонтологічної культури лікаря; посиленням наукового інтересу до проблеми деонтологічного складника професійної медичної освіти й недостатньою розробленістю теоретико-методичних засад формування деонтологічної культури лікаря в системі його професійної підготовки; потребою

педагогічної теорії й практики в розвитку процесу формування деонтологічної культури лікаря, з одного боку, і нерозробленістю педагогічних умов, які забезпечать ефективність цього процесу, – з іншого. Важливо, що протягом написання дисертації Юлія Олександрівна намагається вирішити виявлені суперечності.

Вважаємо, що формулювання теми дисертаційного дослідження та головних методологічних характеристик роботи є цілком логічним, кваліфікованим та виваженим конструктом, який заслуговує на схвалення та має наукову цінність. Визначення основних позицій дисертації дає системне уявлення про спрямованість наукового пошуку на конкретні проміжні результати та послідовність їх отримання.

Слід відмітити виважену загальну логіку проведеного дослідження, яка знайшла своє відображення в структурі та результатах наукового пошуку.

Не можна оминати увагою й доцільне обрання методів дослідження, їх відповідність завданням, що вирішувалися у процесі роботи.

Зупинимось на конкретних результатах дослідження Євтушенко Юлії Олександрівни більш детально.

Авторкою на підставі аналізу філософської, деонтологічної, психолого-педагогічної літератури уточнено сутність поняття «деонтологічна культура майбутніх лікарів», яке розглядається як інтегративна особистісно-професійна якість майбутнього лікаря, що сприяє формуванню його моральної свідомості (сукупність моральних цінностей та етичних норм, які стають особистісними переконаннями і спрямовують професійну діяльність медичного працівника на формування і відтворення морально-етичних вимог суспільства в галузі охорони здоров'я) і постійно переосмислюється та вдосконалюється в процесі професійної діяльності лікаря. Презентовано структуру деонтологічної культури майбутнього лікаря як сукупність таких компонентів: когнітивний (професійні знання та компетентності), аксіологічний (наявність професійно-етичних цінностей), мотиваційний (інтерес до використання морально-етичних норм у майбутній професійній

діяльності), особистісно-рефлексивний (морально-етичні переконання медичного працівника у професійній діяльності), поведінковий (реалізація деонтологічних норм у практичній діяльності лікаря).

Особливу ретельність дослідниця виявляє у визначенні педагогічних умов формування деонтологічної культури майбутніх лікарів у навчально-виховному процесі медичного ВНЗ. Теоретико-методологічними засадами наукового обґрунтування представлених умов визначено загальні положення педагогіки вищої школи, теоретико-методичні засади формування деонтологічної культури медичних працівників, професійної підготовки майбутніх лікарів у медичних ВНЗ, концепції інтеграції в освіті, наукові положення щодо сучасних інтерактивних технологій професійної підготовки майбутніх фахівців.

На схвальну оцінку заслуговує розробка авторкою інтегративного спецкурсу „Деонтологічна культура у професійній діяльності лікаря”, завдання якого полягали у сприянні вдосконаленню теоретичної медичної підготовки майбутніх лікарів у галузі медичної деонтології й розвитку практичних умінь та навичок лікування пацієнтів та догляду за хворими.

Аналіз дисертації дозволяє стверджувати, що в ході апробації найбільш ефективними виявилися: робота в малих групах, інтерактивні лекції, евристична бесіда, метод проектів, кейс-метод, ігрові методи, методи „мозкового штурму”, „круглого столу”. Автором переконливо доводиться, що застосування в процесі професійної підготовки студентів-медиків інноваційних інтерактивних форм та методів навчання сприяло закріпленню навичок деонтологічної поведінки майбутніх лікарів як основи подальшої професійної діяльності.

Значну увагу у процесі формування деонтологічної культури студентів-медиків авторка приділяє різновидам самостійної роботи (ознайомлення з обов'язковими та додатковими літературними джерелами з деонтологічної проблематики, самостійне опрацювання окремих тем або питань, підготовка до різних форм поточного контролю, написання рефератів за заданою

проблематикою, аналіз наукових публікацій, розв'язання практичних завдань), науково-дослідної роботи (студентські науково-практичні конференції з питань медичної деонтології, веб-квести, розробка наукових міні-проектів, створення портфоліо творчих науково-дослідних робіт з проблем деонтології у медичній галузі, участь у студентських наукових гуртках, розробка курсових проектів та захист випускних кваліфікаційних робіт тощо). У тексті дисертації представлені цікаві приклади щодо реалізації у процесі підготовки майбутніх лікарів окремих із зазначених видів.

Для підтвердження теоретичних положень дисертації Юлія Олександрівна проводить експериментальну перевірку ефективності педагогічних умов формування деонтологічної культури майбутніх лікарів.

Ретельність та виваженість відчувається у роботі під час формувального етапу експерименту, що передбачав здійснення дослідно-експериментальної перевірки гіпотези, апробацію педагогічних умов формування деонтологічної культури майбутніх лікарів.

На наш погляд, зазначене свідчить про те, що представлена дисертаційна робота є самостійним, завершеним науковим дослідженням.

Разом з тим, ґрунтовний аналіз матеріалів дисертаційної праці Євтушенко Юлії Олександрівни дозволяє висловити деякі побажання і в певній мірі дискусійні зауваження і судження.

1. Дане зауваження стосується параграфу 1.1, який розкриває проблему формування деонтологічної культури майбутніх фахівців медичної галузі. В роботі залишилось незрозумілим, чим послугувався автор під час виокремлення структури деонтологічної культури майбутнього лікаря, яка представлена без пояснень на с. 44. Крім того, вбачаємо не зовсім коректною назву рисунку 1.1.

2. На жаль, у роботі відсутній аналіз наявного і в Україні, і за її межами, досвіду формування деонтологічної культури майбутніх лікарів у навчально-виховному процесі медичного ВНЗ, хоча на сьогодні кожен вищий

медичний навчальний заклад здійснює професійну підготовку різних за фахом лікарів.

3. Автором наведено показники сформованості когнітивного, мотиваційно-ціннісного, діяльнісного критеріїв деонтологічної культури майбутнього лікаря. Далі представлено рівневу характеристику зазначених показників (таблиці 1.2, 1.3, 1.4). Для діагностики рівнів сформованості автор обмежився розробленими анкетами й тестами (Додатки А, Б, В, Г, Д). Не зрозуміло, яким чином за допомогою представлених анкет й тестів здійснювалось вимірювання окремих показників діяльнісного й мотиваційно-ціннісного критеріїв.

4. Вважаємо за необхідне зупинитися на запропонованих автором у п. 2.1 педагогічних умовах формування деонтологічної культури майбутніх лікарів. На наш погляд, автор змістив акценти на теоретичне обґрунтування умов, що ускладнило сприйняття їх змісту.

5. На наш погляд, робота має містити додатки, які демонструють зміст додаткових модулів таких навчальних дисциплін, як „Історія медицини”, „Етичні проблеми в медицині”, „Історія України та української культури”, „Латинська мова та медична термінологія”, „Іноземна мова за професійним спрямуванням”; навчально-методичне забезпечення спецкурсу „Деонтологічна культура у професійній діяльності лікаря”, про що зазначено в практичному значенні результатів роботи. На жаль, авторка їх не представила в повному обсязі.

6. Потрібно зауважити, що автору не вдалось цілком уникнути стилістичних та граматичних огріхів, які мають місце в тексті рукопису.

Висловлені зауваження та побажання не зменшують в цілому значущості даного дослідження і не впливають на загальну його позитивну оцінку.

Отже, правомірно зробити загальний висновок про те, що дисертація „Формування деонтологічної культури майбутніх лікарів у навчально-виховному процесі медичного ВНЗ” за актуальністю, змістом, одержаними

результатами, обсягом і оформленням відповідає вимогам, що висуваються до дисертацій (пункти 9, 11-14 „Порядку присудження наукових ступенів”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. (із змінами, внесеними згідно Постанови Кабінету Міністрів України № 656 від 19 вересня 2015 року), а її – автор Євтушенко Юлія Олександрівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки та психології
Університету імені Альфреда Нобеля

Н.П. Волкова

